

เทศน์เช้า วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

คนเราเกิดเป็นมนุษย์ พอเกิดเป็นมนุษย์มีชีวิตจิตใจ เราจะรู้สึกตัวเราเอง แต่ถ้าจิตเราไม่เกิดเป็นมนุษย์ ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดเป็นผี เป็นเปรต เราเกิดชะเอง แต่เราเกิดมาเป็นมนุษย์เรากลับ เห็นใหม่ มีมืดกับสว่าง ถ้าในที่มืดแล้วนี่ความกลัว มนุษย์ สัตว์ทุกอย่างมีความกลัวประจำหัวใจ ความกลัวอันนั้นทำให้ชีวิตเรากลุ่มๆ ดอนๆ เพราะเรากลับของเรา

แต่ถ้าในสังขาร เห็นใหม่ ในสังขารนี้ ที่ไหนมีความกลัว งานของพระนะ งานของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติต้องสถานที่วิเวก ไปเที่ยวป่าช้า ไปเที่ยวที่สงบสงัด ทำไมต้องทำอย่างนั้นล่ะ? นี้ในทางโลกเราจะต้องไปในที่สโมสรสนนิบาต เราต้องไปที่มีแสง สี เสียง เราต้องไปที่มีความรื่นเริงเป็นสุขใจ พอเข้าไปแล้วนะทุกดวงใจว่าแห้ว แต่เวลาเราเข้าไปที่สงบสงัด เราไปเที่ยวป่าช้า

ป่าช้าพอเราจะเดินเข้าไปนะ ถ้าตอนนี้เราก็คิดได้ ตี ๔ ตี ๕ เราเดินเข้าไปคนเดียวนี้ขาสั้น ทั้งนั้นแหละ เว้นไว้แต่อาชีวะสัพเพหฺร่อ ถ้าอาชีวะของเขา เขายู่ของเขาจนคุ้นชินของเขา แต่ถ้าเวลาเราจะก้าวเดินไป เห็นใหม่ นี่เวลาสัพเพหฺร่อเข้าไปทำไมเขาไม่กลัวล่ะ? เพราะเขาคูณชินของเขา เป็นอาชีวะของเขา แต่ทำไมเรากลัวล่ะ? นี่ทำไมเรากลัว? เรากลัวจนขาสั้นนะ เรากลัวมาก

ความกลัวนี้ เห็นใหม่ ก่อนสมัยพุทธกาล คนกลัวนระกราบภูเขา กราบไฟ กราบพระอาทิตย์ นี่หาที่พึ่งใจ ศาสนาแรกของโลกคือศาสนาผี ความระลึกถึง ความกลัวผี เราระลึกถึง เรากลัวเขา เราต้องบูชาเขา

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมาแล้ว บอกว่า “บัดนี้คนฉลาดเกิดขึ้นมาแล้วนะ” เห็นใหม่ เวลาคนนะ คนตาย คนที่พลัดพรากจากกัน “อย่าเสียใจ อย่าร้องไห้ อย่ารำพี้รำพันถึงกัน ให้ทำคุณงามความดีถึงกัน ให้อุทิศบุญกุศล อุทิศความรู้สึกรับอันนี้ ความรู้สึกกับความรู้สึกมันถึงกัน ไม่ต้องเสียใจ เพราะมันเป็นความจริง”

“ทุกข์เป็นอริยสัจ ทุกข์เป็นความจริง”

สิ่งที่เป็นความจริง สัจจะ เห็นใหม่ สัจจะเป็นความจริง แล้วเรากล้าเผชิญกับความจริงใหม่ล่ะ? เวลาเราจะประพฤติกฎปฏิบัติขึ้นมา เราไปในที่วิเวก เราไปเที่ยวป่าช้าต่างๆ เพราะ! เพราะความกลัวมันมีอิทธิพลเหนือจิตใจของสัตว์โลก ทีนี้เราเข้าไปเผชิญกับมัน พอเข้าไปเผชิญกับความกลัว พอมีความกลัวมันคืนรนมาก จิตใจนี้คืนรนมาก จิตใจอยู่ในสโมสรสันนิบาต อยู่ในที่รื่นเริง มันมีความสุข มันมีความอบอุ่นนะ แต่เวลาเข้าไปที่ความกลัวมันจะคืนรนของมัน พอคืนรนของมัน ยิ่งคืนรนนั้นล่ะมันแสดงตัวมัน

เราหาอะไรกันอยู่นี้? เราเกิดเป็นมนุษย์มีร่างกายกับจิตใจ ร่างกายนี้รู้จักมัน แต่จิตใจนี้ไม่มีใครรู้จัก หาไม่ได้ เจอแต่ความคิดนะ เวลาที่มีความคิด มีความรู้สึก บอกว่านี่คือใจ นี่คือใจ.. ใจทำไมมันให้ผลเป็นทุกข์ขนาดนี้ล่ะ? เวลามันคิด มันทุกข์ มันยาก นี่มันเหยียบย่ำหัวใจ ใจของเราเองทำไมมันทุกข์ยากขนาดนี้ เห็นใหม่ นั่นล่ะเพราะมันเป็นตัณหาความทะยานอยาก มันไม่ใช่ใจ

มันเป็นความคิด มันแสดงออก ส่งออก พลังงานส่งออก พลังงานคือตัวจิต ถ้ามันไม่คิดมันมีความรู้สึกใหม่? พลังงานพอมันคิดออกมามันก็แสดงออกของมันขึ้นมา พอแสดงออกมา นี้กิเลสอวิชชามันเป็นอนุสัย เห็นใหม่

“มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา เราจะไม่ดำริถึงเจ้าอีกแล้ว เจ้าจะเกิดในหัวใจของเราไม่ได้เลย”

เวลาเราจะมีความคิด นี่ความคิดมาจากไหนล่ะ? มีพลังงาน พลังงานมันต้องไปสู่ความคิด ออกไปความคิดนี้ เวลาพลังงานมันส่งออก นี่ใจอนุสัย

“มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา”

มารมันมาแล้ว มารมันมาแล้ว! มารมันมาก่อนความคิดอีก แล้วพอมันคิดด้วยมาร คิดด้วยความกลัว คิดด้วยความวิตกกังวล คิดแต่ตัณหาความทะยานอยาก มันทุกข์ไปหมดเลย เห็นใหม่ นี่เราไปเจอความคิดเราก็คือจิต ร่างกายนี้พิสูจน์กันได้ แต่หัวใจเราไม่เคยพิสูจน์กัน เราจับกันไม่ได้ใจ

เวลาศาสนานี้ะ พุทธศาสนา เห็นใหม่ ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่สิ่งที่เป็นธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา คำว่าศาสดาของเรา เราก็ศึกษาพระไตรปิฎกนี่ว่าเป็นธรรมและวินัย.. ไซ้ ศึกษาพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกเป็นวิชาการ เป็น

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน
บอกว่า

“อานนท์ เราไม่ได้เอาธรรมของใครไปเลย เราเอาแต่ของเราไป”

คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอาสมบัติของท่านไปหมดแล้ว คือในหัวใจของท่าน
คือสิ่งที่เป็นนิพพานของท่าน ธรรมชาติของท่านไปหมดแล้ว สิ่งนี้เป็นกิริยา เป็นการบอกกล่าวชี้
เข้าไปสู่ใจ แล้วเราก็ไปศึกษากัน ศึกษากัน แล้วเราก็ไปยึดติดกัน เห็นไหม มันก็เหมือนความคิด
กับพลังงานนี้แหละ ฉะนั้นพอเราศึกษามาแล้วเราก็งง

ปริยัติ ศึกษามานี้ ศึกษานะถ้าคนหยาบๆ เวลาคนหยาบๆ คนไม่เข้าใจสิ่งใดเลยมาศึกษา
พุทธศาสนา คุณติในทางตะวันตกเขามาวชกันเพราะอะไร? เพราะเขายังศึกษานะ เพราะเขาเป็น
นักวิทยาศาสตร์ ยิ่งศึกษามันยิ่งทำทนายให้พิสูจน์ ยิ่งศึกษายิ่งทำทนายให้ทำ เอามาสิ องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ไม่มีกำมือในเรา” แบตลอค ธรรมะนี้เปิดเผยแบตลอค แต่พวกเรา
ขวนขวายกันอยู่ คว่าน้ำเหลว คว่าน้ำเหลว ไม่มีสิ่งใดติดมือเลย

นี่เวลาเขาพิสูจน์กัน เขามาวชกัน เขามาพิสูจน์ของเขา ใ้อ้เราเป็นชาวพุทธ เราจะทำบุญ
กุศลกัน เห็นไหม ทาน สามเส้าเพื่อตั้งภาชนะเพื่อทำอาหาร ทาน ศีล ภาวนา.. เรามีทานขึ้นมาน
เป็นประเพณีวัฒนธรรม เขาบอกว่าต้องทำบุญกุศลนะ ไม่ทำบุญกุศลชาติหน้าจะไม่อะไรจะกิน
นะ ต้องเสียสละนะ นี่เราก็คิดได้แต่พื้นๆ ใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดจากทาน เกิดจากเสียสละ เป็นพระโพธิสัตว์ เป็น
หัวหน้าสัตว์ เป็นหัวหน้าฝูง เสียสละทุกๆ อย่างเลย เพื่อให้ฝูงนั้น เพื่อให้สังคมนั้น.. เป็นกษัตริย์
เป็นพระเวสสันดร เห็นไหม เพื่อให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นสุข เสียสละทุกๆ อย่างเลย นี่ทานๆ
จนทำให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้พันธุกรรมทางจิต จิตเวลาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ
นะ เวลาไปเกิดที่สวนลุมพินี เห็นไหม เกิดมา เด็กๆ ยังมีความรู้สึกอะไร บอกว่า

“เราจะเกิดชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย”

เปล่งวาจาเลยนะ ยังไม่ได้ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะอะไร?
เพราะการสร้างสมอันนี้มา จิตใจมันพร้อมเป็นชาติสุดท้าย มันพร้อมมาแล้วไง พอพร้อมมาแล้ว
ไปเจอวิกฤตจินดาไหนนะก็ต้องเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน ต้องเป็นองค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน แต่! แต่เวลาประพฤติปฏิบัติ เห็นใหม่ ไปกับเจ้าลัทธิต่างๆ ไปกับต่างๆ มันก็ต้องพิสูจน์ตรวจสอบไปเรื่อย ทั้งๆ ที่จิตใจมีอำนาจวาสนานะ

แล้วเราเป็นชาวพุทธมีวาสนาใหม่? มี.. แล้วเราทำบุญกันใหม่? ทำ ทำเสร็จแล้วก็ทำเพื่อพลังงานอันนี้ไง เพื่อให้จิตใจนี้เข้มแข็งไง พอเข้มแข็งขึ้นมา เราศึกษาแล้วนี่ ศึกษาโดยที่ไม่ให้ใครชักนำเราไปไง ถ้าเราไปศึกษาแล้วใครชักนำ เห็นใหม่ นุ่นก็ใช่ นีก็ใช่.. นี้ธรรมนี้เป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมันเลอะเลือนไป เคี้ยวนี้มากันคว้าขึ้นมาใหม่

ไอ้โฮ.. เก่งกว่าพระพุทธเจ้าเนาะ เก่งกว่าหมดเลย ไอ้เราไม่ต้องไปเชื่อเขา เราเชื่อธรรมและวินัย แล้วเราปฏิบัติของเรา เห็นใหม่ “ศีล สมาธิ ปัญญา” เรามีศีล มีความปกติของใจ เวลาทางโลกเขาจะไปในสโมสรรสนิบัติ เขาไปในที่มีความสุขร่มเย็น เขาไปหาแต่ความเพลิดเพลินกัน นั้นในทางโลก

นี่สโมสรรสนิบัติ นั่นคือการทำงานของโลก แต่เราเป็นนักปฏิบัติ เห็นใหม่ เราจะหาที่เป็นชัยภูมิ เราไปในป่าช้า ไปในที่สงบสงัด ในต่างๆ เพื่อจะค้นหาใจของตัวเอง เวลาเราทำงานกันนี้ เรานั่งสมาธิ เรานั่งสมาธินะ เวลาเราทำงานกันเราบอกเราเครียด ทำงานกันเราบอกว่าเราเหนื่อย ทำงานบอกว่าเราทุกข์ยาก เวลาเรานั่งสมาธิมันทำอะไรล่ะ? นั่งเฉยๆ ทำไมทำไมไม่ได้ล่ะ?

เวลางานในศาสนา งานทำของตัวเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์ เห็นใหม่ องค์เดียวอยู่ในป่า อยู่คนเดียวโดดๆ กับต้นไม้ ไม่มีใครเลย ทำงานในหัวใจ เวลาบรรคญาณมันเกิด บุปเพณิวาสนาสติญาณ จุฑูปปาตญาณ อาสวกขยญาณ นี่งานหัวใจมันทำของมัน เวลาทำของมัน บรรคญาณมันชำระล้างหัวใจนี้สะอาดบริสุทธิ์ขึ้นมา นี่ความกลัวที่มันปกคลุมในหัวใจ เห็นใหม่ พอมันรู้แจ่มแจ้ง พอแจ่มแจ้งหมดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงได้เทศนาว่าการ

เวลามีคนเจ็บ คนตาย มีญาติพี่น้องเสียไปนะ บอกว่า “อย่าเสียใจ อย่ารำพึงรำพัน เพราะสิ่งนั้นมันเป็นสัจจะ มันเป็นความจริง ให้ทำคุณงามความดีถึงกัน”

ให้ทำคุณงามความดี เห็นใหม่ แล้วอุทิศถึงกัน คิดถึงแต่สิ่งที่ดีๆ ที่เขาเคยทำกับเราไว้ เป็นบุญกุศลของเรา เป็นกตัญญูกตเวที เราคิดถึง เขาเคยมีคุณกับเรา เขาดูแลเรา เขารักษาเรา คิดถึงสิ่งนี้แล้วมันผูกพันกันนะ แล้วเราทำสิ่งใดแล้วเสียสละให้เขาไป

เสียดละที่ไหน? เสียดละอะไร? เสียดละคือเสียดละความรู้สึกไง ความรู้สึกดีๆ เราเสียดละความรู้สึกดีๆ ความรู้สึกดีๆ มันจะถึงกัน.. จิตถึงจิต ความรู้สึกมันถึงกันได้ สิ่งถึงกันได้ นี่พระพุทธเจ้าสอนที่นี้ เพราะอะไร? เพราะในความกระจำงแข็งขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม บุญเพนิวาसानุสติญาณ คือสิ่งที่มีเวรมิกรรม กรรมนี้เป็นกรรมอจินไตย กรรมอจินไตย คือเกิดเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นญาติพี่น้องกันมาไม่รู้กี่ภพกี่ชาติ มันผูกพันกันมาตลอดเลย บุญเพนิวาसानุสติญาณ

แต่ถ้ายังไม่ถึงสิ้นสุดแห่งทุกข์ ถ้ายังเกิดจุตูปปาตญาณ ยังต้องเกิดไป เห็นไหม นี่บุญกุศลต่างๆ ที่จะทำให้เวรกรรมนี้มันจะเกี่ยวพันกันไปตลอดเลย เวลามรรคญาณ ธรรมในหัวใจนี้สะอาดบริสุทธิ์แล้วมันกระจำงแข็ง ไม่เป็น เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเทศนาว่าการกับยสะ นี่ปัญจวัคคีย์

“เธอทั้งหลายพ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและเป็นทิพย์”

บ่วงที่เป็นโลกคือเวรกรรมที่มันเกี่ยวพัน นี่บ่วงที่เป็นโลก มันมีบ่วง มันมีความผูกพันกันไป มันจะต้องเกี่ยวพันกันไป

“เธอพ้นจากบ่วงที่เป็นโลก! แล้วเธอก็พ้นจากบ่วงที่เป็นทิพย์” เป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม สิ่งที่เป็นทิพย์

“เธอพ้นจากบ่วงที่เป็นโลก และเธอพ้นจากบ่วงที่เป็นทิพย์ เธออย่าไปซ้อนทางกัน โลกนี้เราร้อนนั้ เขาต้องการธรรม”

โลกนี้เราร้อนนั้.. เวลาพระสารีบุตรไปฟังเทศน์พระอัสสชิ เห็นไหม โอ้โฮ.. มีการเคลื่อนไหว มันความสงบเสงี่ยมมาก มีความนุ่มนวลมาก นี่ไปถามพระอัสสชิว่า

“ใครเป็นศาสดาของเธอ บวชกับใคร”

“บวชกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

“องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอะไร?”

สอน เห็นไหม เราเป็นผู้บวชใหม่ นี่พระอรหันต์นะ พ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและเป็นทิพย์นะ เวลาพูดก็พูดเรื่องสังขาร เรื่องชีวิตเรานี้แหละ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ”

สิ่งที่เราทุกข์เรายาก เราลำบากลำบาก เรามีบุญกุศล เรามีความมั่งมีศรีสุข นี่ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ เราทำมาเองทั้งนั้น! เราทำมาเองทั้งนั้น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่กรรมเป็นอนิจน ไตยมันจะตอบสนองเราชาติไหน? มันจะตอบสนองเราเมื่อไหร่? เห็นไหม ตอนนี่เรากิดมา โอ้โฮ.. เรามั่งมีศรีสุข เรามีเงินทองมหาศาลเลย รัฐบาลบอกว่ายกเลิก ลดค่าเงินบาท เงินมหาศาลไม่มีค่าเลยทำไมเป็นอย่างนั้นล่ะ?

นี่คนเรามันมีเวรมีกรรมต่อกัน เห็นไหม เธอพ้นจากบ่วงที่เป็นโลกและเป็นทิพย์.. เราอยู่ในบ่วงที่เป็นโลกและเป็นทิพย์ บ่วงทางโลก บ่วงเวรบ่วงกรรม เป็นทิพย์ก็เวลาทิพย์สมบัติ เวลาทำคุณงามความดี เราทำของเรา ทำเพื่อประโยชน์กับเรา เวลาอาสาชกขญาณมันทำลายจนจิตมันสะอาด นี่สิ่งนี้จะไม่มีความกลัวเลย มันจะไปกลัวสิ่งใด มันไม่มีสิ่งใดเพิ่มขึ้นและลดลง มันเป็นสังขารของมันอยู่อย่างนั้น แล้วสังขารมันอยู่ในหัวใจเรานี้แหละ

เขาบอกว่า “นิพพานมันอยู่แล้ว จิตใจมีอยู่แล้ว” นิพพานไม่มีหรอก ถ้านิพพานมีอยู่แล้วมันไม่มาเกิดอีกหรอก แต่จิตใจมีอยู่แล้ว หลวงตาบอก “จิตคนไม่เคยตาย” จิตคนไม่เคยตาย เวียนตายเวียนเกิดอยู่อย่างนั้น

นี่ใจจิตมีอยู่แล้ว แต่นิพพานไม่มีอยู่แล้วหรือ! ถ้านิพพานมีอยู่แล้วไม่มาเกิดหรือ นิพพานมีอยู่แล้วก็ไปเลย กลับมาทำไม? แต่จิตมีอยู่แล้ว แล้วจิตนี้เป็นอนิจน ไตย เห็นไหม กรรมนี้เป็นอนิจน ไตย มันจะเวียนของมันอยู่อย่างนี้แหละ แต่ถึงที่สุดแห่งทุกข์แล้วนะจบ ถ้ามันจบนะเราแก้ไขของเรา นี่เราหมั่นเพียรของเรา

ฉะนั้น สิ่งที่เราทำบุญกุศล เห็นไหม นี่อุตสาห์มากัน ทีนี้อุตสาห์มากัน เวลาที่มันจะได้เหตุได้ผลนะ นี่เวลามีหนักต้องหนัก เวลาเบาต้องเบา เวลาเราพูดเล่นพูดหัวกัน เราปฏิสังขารกัน อันนั้นเป็นสังขารเราก็ออยู่กัน มันไม่เบียดเบียนกัน แต่เวลาฟังเทศน์ เวลาจะฟังเทศน์ เห็นไหม เวลาวิทยุรณะ เวลาโทรศัพท์เราไม่มีคลื่นเราก็ยังไม่พอใจเลย เวลาเปิดโทรศัพท์ไม่มีคลื่น ทุกคนไม่พอใจทั้งนั้นแหละ

ไอนี้ก็เหมือนกัน เสียงที่มันออกมา เห็นไหม เสียงธรรมที่มันจะออกมา แล้วหูที่จะฟังมัน ก็เหมือนคลื่นนั้นแหละ ผู้รับและผู้ส่งมันควรจะจนเข้ากันที่ตีๆ ใจ แล้วอย่าให้สิ่งใดมาทำให้คลื่น หรือทำสิ่งนี้มันคลาดเคลื่อนไปไง นี่เวลาดูมันดูตรงนี้ไง เวลาหนักก็ควรหนัก เวลาเบา ก็ควรเบา เวลาหนัก เห็นไหม เวลาอย่างนี้เรามาฟังธรรม เราฟังธรรมเพื่ออะไร? เรามากันด้วยความรีบเร่ง เรามาต่างๆ แล้วจะต้องมาหยุดเบรก เอ๊ยค! แล้วก็นิ่งๆ ฟังธรรม มันก็ทำได้ยากนะ

เวลาฟังธรรม เวลาอยู่ที่บ้านตาด เห็นไหม ถ้าที่นั่นมันพลุกพล่าน คนมันหนวกหูนะ ท่านบอกเทศน์ไม่ได้หรอก ไม่เทศน์ วันนี้ไม่สมควร ธรรมะเป็นของที่ประเสริฐ ธรรมะเป็นของที่ละเอียดอ่อน แล้วจะมาหำแปกกันอย่างนี้ จะมาทำแบบทำเมา เมาเหล้ากินยา กังกันอยู่นี้แหละ แล้วบอกว่า “หลวงพ่отเทศน์สิ หลวงพ่отเทศน์ ผมจะฟังเทศน์ ผมจะกั๊งไปด้วย”

ธรรมะจะเป็นอย่างนั้นหรือ? ธรรมะจะเป็นอย่างนั้นไหม? ถ้าธรรมะไม่ควรเป็นอย่างนั้น เวลาหนักควรหนัก เวลาเบาควรเบา เราควรรู้กาลเทศะ ฉะนั้น เวลาหลวงพ่отเอ็ด จะบอกว่าไม่ใช่ อาฆาตมาดร้าย ไม่ใช่จะฆ่าแกงใคร แต่เพื่อประโยชน์กับสังคม ประโยชน์กับพวกเรานี้เนาะ เอวัง